

Lokalhistorisk Forening Sognets historie

Sognets historie, kort

af Ole Nederland

Munkebos historie begynder med afsmeltningen af den ungbaltiske is for 14.400 år siden. Det sidste gletsjerfremstød havde efterladt landskabet omtrent som i dag, men uden omgivende vand; de første 7.000 år var Danmark nemlig et sammenhængende fastland så langt nordpå som til Anholt.

Mennesker i Munkebo har der boet siden 9.700 f. Kr., i Brommetid, da en lille indvandrerfamilie efterlod sig spor af et beskedent flintværksted ved bakkens fod. Men fra de følgende perioder, Maglemosetid og Kongemosetid, er der til dato ikke gjort et eneste fund. Forklaringen kan være, at faste beboelser først med fjordene og bælteerne - fra o. 5.000 f. Kr. - fik ideelle muligheder. Fra Ertebølletid i ældre stenalder kendes et stort antal bopladser langs alle Munkebos kyster, og lige siden har der boet mennesker på Munkebotangen.

Hvor længe bydannelsen Odense har brugt Munkebo som havn, vides ikke. Som vandvej gav Odense Å mange problemer, og det samme gjaldt Odense Fjord. Men da Munkebo siden tidlig middelalder var en del af Odenses opland, er det sandsynligt, at en Munkebohavn har været anlagt ved den tid. Formentlig endnu før, for det stadig eksisterende voldanlæg langs kysten må være tænkt som forsvar og er formentlig etableret ved samme tid som nedramningen af en nylig funden undersøisk pælespærring, hvor nor og fjord mødes. Spærringen er analyseret og vides at have eksisteret i vikingetid.

For ca. 100 år siden fandtes i Rønninge Søgårds godsarkiv et mere end 400 år gammelt tingsvidne, som siden har kastet mere lys over Munkebos middelalderhistorie. I forvejen var det kendt, at byen havde sit eget ting ved kirken, med rettersted på Galgeholmen og jurisdiktion for hele Munkebotangen inklusive Drigstrup sogn og det senere Kerteminde. Med tingsvidnet er der bevis for byens styre ved en byfoged - og altså med lignende status som for købstæderne. Egentlige købstadsrettigheder er dog ikke fundet og har eventuelt aldrig eksisteret - i så fald nok på grund af den tætte forbindelse til Odense.

Under den Nordiske Syvårskrig 1563-70 fik Odenses købmænd kongelig tilladelse til genoplivelse af Munkebohavnen. Ønsket herom var stort, for det ville lette opfyldelsen af købmændenes løfter om forsyninger til de danske styrker. Desværre blev det næsten færdige havnebyggeri ødelagt af en stormflod, og borgerne i Kerteminde fik aldrig efterkommet en kongelig befaling om ændring af Langebro til vindebro. Desuden sluttede krigen få måneder senere. - Siden Valdemarernes tid o. 1200 havde egnens tyngdepunkt da gradvist flyttet sig fra Munkebo til Kertefjordens minde, hvor en ny bydannelse 1413 var blevet købstad. Munkebo inderst i fjorden havde udspillet sin rolle, og en hel del forsinket henlagde kongen 1578 Munkebo Birk under Bjerger Herred.

I middelalderen var Munkebos gårde med få undtagelser ejet af Skt. Knuds og Skt. Hans Klostre i Odense. Det var munke, der prædikede i Munkebo kirke og

om sommeren fiskede fra Munkebos strande. De må have haft deres tilhold i et primitivt kloster på stedet – måske ved Fjordvej, og da formentlig over for de gamle bådkåse, som vel er anlagt af dem. Så sent som i 1550'erne fastholdt prioreren i Skt. Knuds Kloster i Odensemunkenes gamle fiskerettigheder i Munkebo.

Sognet bestod af tre byer: Dræby, Munkebo og Trellerup. Dræby havde 22 gårde, Munkebo 17, Trellerup kun 4. Men både i Dræby og Trellerup fandtes desuden en herregård – i Dræby Dræbygård, i Trellerup ”Kil” (senere: Østergård) og efter reformationen desuden Trellerupgård. Hver for sig var disse tre af samme størrelse som nabogodset Ulriksholm, men i 1640 inddrog Christian IV både Trellerupgård og landsbyen Trellerup under Ulriksholm. For Dræbygårds vedkommende var de dårlige tider da allerede o. 1610 endt i fuldstændig opløsning.

Svenskekrigene 1657-60 betød omfattende død og ødelæggelse for hele Munkebo sogn. Før den afgørende danske sejr 1659 havde svenskerne på Fyn håbet at slå de to danske hære hver for sig: vesthæren, der fra Jylland var ført til Middelfart, og østhæren, som 31. oktober var landsat ved Kerteminde. 7. november stod sidstnævnte under anførsel af feltmarskal Hans Schack på Munkebo kirkegård – 6.000 mand, som den svenske grev Sultzbach med sine 5.000 ryttere forsøgte at lokke ud til et slag, der skulle have afgjort krigen til svensk fordel. Det lykkedes ikke, og hen under aften søgte hele den svenske hær mod Nyborg, hvor afgørelsen i stedet faldt syv dage senere. På felttoget fra Kerteminde havde Schacks vejviser og rådgiver været den gamle fæstebonde Thomas Christensen i Munkebo. Thomas, der kan betragtes som Munkebos frihedshelt, var ikke en hvem som helst; han havde en fortid som kompagnichef for Christian IV under 30-årskrigen.

Landbruget i Munkebo sogn havde været drevet som 3-vangsskifte, men da bondereformerne mod 1700-tallets slutning tog fart, ophævedes fællesskabet her som andre steder. I Munkebo skete det ved en blokudskiftning i 1797 – samme år som stjerneudskiftningen af Dræby. Trellerup by var da for længst både nedlagt, genoplivet og nedlagt igen – siden 1683 som en del af Østergård. Først efter 1. verdenskrig genopstod den nok en gang – i form af den husmandskoloni der kendes i dag.

Overgangen til selveje skete for de fleste gårde i de allerførste år efter udskiftningen, og omkring 1880 var der i Munkebo sogn ikke en eneste fæstegård tilbage. Som andre steder betød selvejet nye initiativer – i Munkebo mest karakteristisk de mange ind-dæmningsprojekter for Odense Fjord, Kertinge Nor og Kerteminde Fjord. I perioden 1818-74 tørlagdes således – ad seks gange – 600 tdl. mellem Munkebo og Dræby. Tilsvarende planer for vandet mellem Munkebo og Kølstrup i tiden efter de slesvigske krige blev gentagne gange søgt gennemført af foretagssomme erhvervsfolk, men hver gang uden held. I den sidste ende blev det afgørende, at en linie gennem Munkebo og Kerteminde var en del af landets forsvarsplaner i en frygtet tredje krig mod Tyskland. Krigsministeriet fandt vandområder lettere at forsvare end fladt land – og det er krigen i 1864, vi kan takke for det smukke nors fortsatte eksistens!

Efter afslutningen af Munkebos storhedstid havde Dræby i et par hundrede år overtaget rollen som sognets erhvervsmæssige tyngdepunkt – og beholdt den indtil 1957, da A. P. Møller købte jord i Munkebo og grundlagde Lindøværftet med tilhørende nye boligområder.

I dag har Munkebo 6.000 indbyggere og er en moderne by med højt serviceniveau.